

УДК 378:784.071.2-057.87].016:780.616.432
DOI: 10.36550/2415-7988-2025-1-217-270-275

ЛЯШЕНКО Ольга Дмитрівна –
кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри
інструментально-виконавської майстерності
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5840-8178>
e-mail: o.liashenko@kubg.edu.ua
БУТЕНКО Тетяна Максимівна –
старший викладач кафедри
інструментально-виконавської майстерності
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2898-3294>
e-mail: t.butenko@kubg.edu.ua

НАВЧАЛЬНИЙ КУРС «ФОРТЕПІАНО» ЯК СКЛАДОВА ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТА-ВОКАЛІСТА

У статті науково обґрунтовано освітнє значення та специфіку викладання фортепіано для студентів спеціальності «Сольний спів» в умовах університетської освіти. Охарактеризовано роль фортепіано як універсального інструмента, необхідного для проведення занять з вокально-виконавських, музично-теоретичних та методичних дисциплін. Визначено завдання фортепіанної підготовки студента-вокаліста та програмні вимоги для початкового етапу навчання у фортепіанному класі. Окреслено фахові компетентності, які мають бути сформовані у майбутніх естрадних і академічних співаків та викладачів сольного співу на заняттях з фортепіано. Проаналізовано структуру навчального матеріалу з фортепіано та зміст роботи студента-вокаліста над гаммами, вправами, етюдами, фортепіанними творами різної форми та рівня складності. Обґрунтовано педагогічну доцільність засвоєння студентами-вокалістами у фортепіанному класі навичок роботи над професійно-орієнтованим матеріалом. Розкрито специфіку виконання на фортепіано вокальних вправ у різних тональностях (по нотах і на слух) та особливості співу вокальних вправ під власний акомпанемент. Визначено основні форми роботи студента над фортепіанним супроводом до вокалізів та нескладних вокальних творів. Наведено орієнтовний репертуар для опанування студентами-вокалістами у фортепіанному класі на початковому етапі навчання. Сформульовано висновки про те, що: 1) фортепіано є універсальним музичним інструментом, який застосовується у всіх видах фахової підготовки академічних та естрадних співаків; 2) фортепіанна підготовка студента-вокаліста в університеті має свою специфіку, яка, окрім засвоєння традиційного навчального матеріалу (гам, вправ, етюдів, фортепіанних творів), передбачає опанування навичок гри вокальних вправ та вміння підбирати на слух акомпанемент до них, виконання акомпанементу до вокалізів та нескладних вокальних творів; 3) володіння фортепіано є показником професійної мобільності та фахової компетентності сучасного вокаліста-виконавця та викладача сольного співу.

Ключові слова: студент-вокаліст, фахова підготовка, фортепіанний клас, фортепіано для вокалістів, університетська освіта.

LIASHENKO Olga Dmytrivna –
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate
Professor at the Department of Instrumental-Performance Mastery at
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5840-8178>
e-mail: o.liashenko@kubg.edu.ua
BUTENKO Tetiana Maksymivna –
Senior Lecturer at the Department of Instrumental-Performance
Mastery at Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2898-3294>
e-mail: t.butenko@kubg.edu.ua

THE “PIANO” COURSE AS PART OF THE PROFESSIONAL TRAINING OF A VOCAL STUDENT

The article scientifically substantiates the educational significance and specifics of teaching piano to students majoring in “Solo Singing” in the context of university education. The role of the piano as a universal instrument necessary for conducting classes in vocal and performing, music-theoretical and methodological disciplines is characterized. The tasks of piano training of a student-vocalist and program requirements for the initial stage of study in the piano class are defined. The professional competencies that should be formed in future pop and academic singers, teachers of solo singing in piano classes are outlined. The structure of the piano educational material and the content of the student-vocalist’s work on scales, exercises, etudes, piano pieces of various forms and levels of complexity are analyzed. The pedagogical expediency of mastering the skills of working on professionally oriented material by vocal students in the piano class is substantiated. The specifics of performing vocal exercises on the piano in different keys (by notes and by ear) and the peculiarities of singing vocal exercises to your own accompaniment are revealed. The main forms of student work on piano accompaniment to vocalizations and simple vocal works are defined. The following is an indicative repertoire for mastering by vocal students in the piano class at the initial stage of study. The conclusions are formulated: 1. The piano is a universal musical instrument used in all types of professional training of academic and pop singers. 2. The piano training of a vocal student at the university has its own specifics, which, in addition to mastering traditional educational material (scales, exercises, etudes, piano pieces), involves mastering the skills of playing vocal exercises and the ability to select an accompaniment to them by ear, performing accompaniment to vocalizations and simple vocal pieces. 3. Mastery of the piano is an indicator of professional mobility and professional competence of a modern vocalist-performer and teacher of solo singing.

Key words: student vocalist, professional training, piano class, piano for vocalists, university education.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Фахове навчання студентів-вокалістів в університеті є цікавим і багатограним процесом, який здійснюється у класах вокально-виконавських, музично-теоретичних і методичних дисциплін та спрямований на підготовку компетентного конкурентоспроможного фахівця, здатного до вокально-виконавської та вокально-педагогічної діяльності.

Музичним інструментом, без якого неможливе проведення занять із сольного співу, методики викладання вокалу, вокального ансамблю, методики роботи з вокальним ансамблем, читання партитур для вокальних ансамблів, теорії музики, гармонії тощо, є фортепіано. Тому володіння цим інструментом у межах, необхідних для самостійної роботи вокаліста над вокально-технічними вправами та вокальним репертуаром, входить до фахових компетентностей майбутніх естрадних та академічних співаків, викладачів вокалу, артистів та керівників вокальних ансамблів.

Пошук оптимальних шляхів засвоєння студентами-вокалістами фахово необхідних інструментальних навичок спонукає до розроблення оптимального змісту навчальної дисципліни «Фортепіано» та впровадження в освітній процес форм і методів навчання, які б максимально відповідали специфіці застосування вокалістами фортепіано в подальшій педагогічній, репетиційній і концертно-виконавській діяльності. Актуальність цієї проблеми визначила напрям нашого наукового пошуку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти фахової підготовки студентів університету у фортепіанному класі знайшли відображення у працях вітчизняних науковців та педагогів-практиків, у яких досліджено: методику викладання гри на фортепіано (Т. Воробкевич [2]); зміст, форми та методи навчання студентів університету у фортепіанному класі (О. Шрамко [9]); наукові засади викладання основного музичного інструмента в умовах університетської освіти (Т. Пляченко [6]); професійний розвиток студентів університету у класі спеціального фортепіано (Л. Гаркуша, О. Економова [3]); специфіку викладання фортепіано для студентів спеціалізацій «Хорове диригування» та «Естрадний спів» (Т. Кривицька [4]). Серед зарубіжних праць у галузі викладання фортепіано для вокалістів актуальними для нашого дослідження є роботи С. Burwell [19], Chen Xinyu [11], J. M. P. Vilar i L.V. Grau [15] та інші.

Проте специфіка викладання фортепіано для студентів-вокалістів в умовах університетської освіти недостатньо висвітлена у науковій літературі, що й обумовило необхідність нашого дослідження.

Мета статті – науково обґрунтувати освітнє значення та специфіку викладання навчального курсу «Фортепіано» для студентів спеціальності «Сольний спів»; визначити завдання початкового етапу підготовки студента-вокаліста у фортепіанному класі університету.

Виклад основного матеріалу дослідження. Обов'язкове вивчення фортепіано як навчальної дисципліни у фаховій підготовці студентів-

вокалістів в університеті обумовлене тим, що в сучасній музичній культурі цей музичний інструмент по праву вважається універсальним, оскільки знайшов своє застосування у різних галузях музичного мистецтва (від класичної музики до сучасних жанрів, таких як джаз, рок, поп-музика та електронна музика). Універсальність фортепіано зумовлена його широким діапазоном звучання, можливістю виконувати мелодичні, гармонічні і поліфонічні функції, а також зручністю використання у творчості композиторів, аранжувальників і виконавців (солістів-інструменталістів та концертмейстерів).

Однією із ключових переваг фортепіано є можливість (завдяки великому звуковисотному діапазону та широкій палітрі динамічних відтінків) виконувати клавіри й партитури для відтворення оркестрового або хорового звучання. Це робить його незамінним інструментом у створенні музики різних форм і жанрів, аранжувань та перекладень для певного складу виконавців тощо. Крім того, фортепіано є основним інструментом, який застосовується для вивчення теорії музики, гармонії, поліфонії, аналізу музичних творів та композиції, що підкреслює його освітнє значення.

У сучасній музичній творчості фортепіано також активно використовується в різноманітних електронних «версіях» (цифрові піаніно та роялі, синтезатори тощо), що дозволяє розширювати його темброво-звукові можливості та виконувати музичні композиції в різних музичних стилях. Цей інструмент поєднує в собі традиції та сучасність, він став символом творчості та інновацій, залишаючись водночас класичним елементом музичної культури. Саме тому фортепіано є незамінним у навчанні естрадних співаків та викладачів вокалу, які окрім суто вокального виконавства мають володіти і мистецтвом співу під власний акомпанемент.

Навчальний курс «Фортепіано» для вокалістів має свою освітню функцію (відмінну від викладання спеціального або загального фортепіано для інструменталістів), яка обумовила специфіку фортепіанного навчання студентів спеціальності «Сольний спів» та зміст освітніх завдань щодо формування інструментальних навичок у процесі роботи над нескладними різножанровими творами для фортепіано, нескладним фортепіанним супроводом до вокальних вправ, вокалізів та вокальних творів.

Відповідно до освітньо-професійної програми «Сольний спів» [5], студенти цієї спеціальності вивчають фортепіано протягом усього терміну навчання в бакалавраті (8 семестрів по 1 годині на тиждень). Заняття проводяться в індивідуальній формі, що уможливило ефективний розвиток творчого потенціалу кожного студента відповідно до його природних музичних здібностей та рівня доуніверситетської музичної підготовки.

Основними завданнями курсу «Фортепіано» для вокалістів ми визначили: ознайомлення студентів із фортепіанною творчістю вітчизняних та зарубіжних композиторів; засвоєння спеціальної музичної термінології та вміння користуватися нею; опрацювання прийомів звуковидобування та

інтонувannya на фортепіано; робота над фортепіанними творами різних жанрів і стилів, кантиленними і технічними з доцільним застосуванням засобів музичної виразності (в інтонувannya мелодії, відтворенні динаміки, агогіки тощо); формування уміння підбирати на слух акомпанемент до вокальних вправ та пісень [7, с. 3]. Студент має розуміти й аналізувати творчі риси композиторів різних епох, створювати власну інтерпретаційну модель музичного твору, емоційно-образно та виразно виконувати музичні твори, самостійно працювати над навчальним репертуаром, грати по нотах і на слух нескладний фортепіанний супровід до вокальних вправ та вокалізів [7, с. 6].

Важливим в опануванні студентом-вокалістом навичок гри на фортепіано є *початковий етап навчання* (I–II семестри), коли закладаються: 1) основи аналізу нотного тексту фортепіанного твору (форми, фактури викладу музичного матеріалу тощо), осмислення його стилю, змісту й характеру; 2) уміння визначати художньо-творчі та виконавські завдання, технічні труднощі та шляхи їх подолання; 3) основи фортепіанної гри (правильна постава корпусу, постановка рук, положення кисті та розташування пальців на клавіатурі, розподіл функцій рук та координація виконавських рухів; формування навичок звуковидобування та звуковедення; опанування штрихової техніки та аплікатурних прийомів окремо кожною рукою та двома руками одночасно; техніка педалізації); 4) здатність точно відтворювати музичний твір на фортепіано відповідно до авторського тексту з дотриманням темпу, динамічних відтінків, агогіки, фразування тощо; 5) навички фортепіанного інтонувannya та артикуляції, виразність виконання, культура звуку.

Формування у студентів-вокалістів означених інструментально-виконавських навичок здійснюється у процесі роботи над гаммами, вправами, етюдами та фортепіанними творами різного рівня складності (залежно від здібностей та загальної музичної підготовки студента).

Для мотивації вокаліста в опануванні інструментальних умінь доцільно включати до навчальних завдань гру на фортепіано вокальних вправ, які студент виконує на заняттях із сольного співу. Ми застосовуємо три варіанти виконання такого завдання: 1) гра нескладного гармонічного супроводу до вокальної вправи у різних тональностях (обдарованим студентам пропонуємо виконувати це завдання з модулюючим акордом – домінантою до нової тональності, яка на півтону вища (а в зворотному русі нижча) від попередньої тональності); 2) дублювання правою рукою мелодії вокальної вправи, а лівою грає бас (по мірі ускладнення цього завдання можна також додати модулюючий акорд та нескладний гармонічний супровід); 3) спів вокальних вправ під власний фортепіанний супровід (такі навички комплексного виконавства слід формувати поступово, залежно від рівня сформованості піаністичних умінь студента-вокаліста).

Роль викладача у виконанні цих завдань полягає в тому, щоб навчити студента засто-

совувати зручну аплікатуру, яка б дозволяла легко переходити з однієї тональності в іншу та комбінувати гру мелодичної лінії вокальної вправи з виконанням супроводу до неї. Це вміння набувається студентом не одразу, воно відпрацьовується роками у процесі навчання, а також потребує залучення знань з теорії музики, гармонії та методики викладання вокалу. Але основи цього вміння мають закладатися на початковому етапі фахової підготовки в університеті, що забезпечить розуміння студентом необхідності вивчення не тільки вокально-виконавських дисциплін, але й музично-теоретичних, інструментальних і методичних.

Приклади вокальних вправ з фортепіанним акомпанементом можна брати у навчально-методичних посібниках «Вправи для розвитку вокальної техніки» (М. Сторичева, 1980), «Методика викладання вокалу» (Т. Пляченко, 2005), «Вправи та вокалізи» (Е. Макарова, В. Яковенко, 2010) та інших.

Цікаву для студентів інформацію щодо опанування навичок одночасного співу та гри на фортепіано вокальних вправ (вокалізів тощо) можна також знайти на спеціалізованих сайтах у мережі Інтернет (наприклад [12], [13], [14] та інших), де окрім теоретичної інформації наведено і відеоматеріали, у яких яскраво продемонстровано необхідність володіння фортепіано (акустичним або цифровим) у вокальній підготовці учнів, студентів, професійних вокалістів, естрадних та джазових виконавців, театральних акторів, хорових диригентів. Такий матеріал буде особливо корисним для студентів, які опановують естрадний спів та методіку його викладання, оскільки перегляд відеороликів дає можливість: а) ознайомитися з різними підходами та методами розвитку співацького голосу із застосуванням фортепіано; б) проаналізувати рівень володіння викладачем вокалу інструментальними навичками, а також доцільність застосування гри на слух та елементів імпровізації; в) разом із викладачем здійснити педагогічний аналіз запропонованих методів і прийомів фортепіанної гри у навчанні вокалу; г) визначити для себе оптимальний варіант їх застосування у навчальній та професійній діяльності.

Відтак, опанування студентом-вокалістом піаністичних умінь є необхідним для формування його фахової компетентності. На важливості фортепіанного акомпанементу у сольному співі наголошують дослідники цього виду музичного виконавства, зазначаючи, що його виконання передбачає володіння хорошими навичками гри і «гнучкою аплікатурою», а також залучення знань «про тональність, поліфонію, гармонію та композицію. Тільки тоді, коли вони ідеально інтегровані, вони можуть працювати разом і досягати спільного прогресу. Фортепіанний акомпанемент правильно відображає музичний стиль і художній шарм вокальних творів. Він може створити вищу сферу сольного співу і подарувати слухачам справжнє слухове свято» (Chen Xinyu [11, с. 172]). Роль фортепіано у вокальних творах розглянуто зарубіжними науковцями як «різний

діалог між голосом і фортепіано, який починається від залежності фортепіано на початку – до його участі у фіналі твору з вирішальною роллю» (J. M. P. Vilar, L. V. Grau [15]).

Ці слова мають спонукати студентів до творчого самовдосконалення засобами фортепіанної техніки.

Для розвитку творчих здібностей та елементарних навичок імпровізації ми пропонуємо студентам щодня у процесі самостійної підготовки грати на слух різноманітні вокальні вправи з модуляціями у всі тональності вгору і вниз, що сприятиме ефективній підготовці до вокально-педагогічної діяльності (адже викладач вокалу сам виконує на фортепіано вправи для розспівування студента, обираючи на клавіатурі необхідний регістр відповідно до типу співацького голосу). Без цього уміння викладач вокалу не зможе провести жодного заняття з учнем або студентом, оскільки вокальні вправи застосовують не тільки для підготовки голосового апарату до співу, але і для формування різних видів вокальної техніки. Тому робота над таким навчальним матеріалом забезпечить ефективну підготовку студента не тільки до занять у фортепіанному класі, але і до подальшої вокально-педагогічної роботи.

Опанування цих навичок слід здійснювати поетапно, починаючи з елементарних вправ у першому семестрі та поступово ускладнюючи завдання в кожному наступному семестрі, доводячи цю техніку до автоматизму.

Ще одним специфічним завданням для фортепіанного навчання студентів спеціальності «Сольний спів» є гра акомпанементу до вокалізів. На початковому етапі ми радимо опрацьовувати вокалізи в тональностях без ключових знаків або з одним ключовим знаком, що полегшить читання нотного тексту студентам, які ще недостатньо добре володіють фортепіано. Це можуть бути вокалізи: №№ 1, 4, 5, 6, 7 із збірки Ф. Абта «Школа співу» для низьких голосів; №№ 8, 9, 10 із збірки «Вибрані вокалізи для високого голосу в супроводі фортепіано» (укладач Г. Тіц); №№ 5, 6, 8 із збірки Г. Зейдлера «Мистецтво співу» тощо. Згодом можна ускладнювати завдання у наступних семестрах та включати до навчальної програми студента гру нескладних акомпанементів до вокалізів з одним, двома, трьома ключовими знаками.

Опанування цього навчального матеріалу у фортепіанному класі слід здійснювати двома способами: 1) студент виконує акомпанемент до вокалізу (з дотриманням аплікатури, позначеної викладачем у нотному тексті), а викладач грає на фортепіано вокальну партію; 2) викладач виконує фортепіанний супровід, а студент грає вокальну партію з дотриманням правил звуковедення та фразування (зазначеного в нотному тексті лігою та спеціальними позначками для взяття вокалістом дихання – «*‘*» або «*V*»).

Такий розподіл виконавських функцій між викладачем і студентом сприяє: 1) ефективному та різнобічному засвоєнню навчального матеріалу, який можна використовувати у класі сольного співу; 2) формуванню у студента-вокаліста

концертмейстерських умінь та навичок читання нотного тексту з аркуша; 3) розумінню студентом логіки музичного фразування, яке застосовується у фортепіанних та вокальних творах; 4) формуванню ансамблевих навичок, необхідних для подальшої навчальної та професійної діяльності; 5) міждисциплінарній взаємодії та актуалізації знань з музично-теоретичних і вокально-виконавських дисциплін.

Для формування піаністичних умінь студентів на вокальному репертуарі доцільно застосовувати нескладний пісенний матеріал, приміром такий, як у збірці «Ой за гаєм, гаєм» (опублікованій видавництвом «Музична Україна» на замовлення Міністерства освіти України у 1993 році), яка містить українські народні пісні в легкій обробці для фортепіано, де в нотному тексті позначені штрихи, фразування та підписаний літературний/віршований текст. Нескладні обробки народних пісень (авторами яких є українські композитори Л. Колодуб, С. Климовський, Є. Льонок, Ю. Соколовський, Ю. Щуровський) викладені у різній фактурі – гармонічній, гомофонно-гармонічній, у формі канону тощо.

Опрацювання студентом-вокалістом такого навчального матеріалу у фортепіанному класі є педагогічно доцільним, оскільки воно спрямоване на: а) збагачення репертуару творами, необхідного для навчальної роботи у класі сольного співу; б) формування й удосконалення фортепіанної техніки на обробках українських народних пісень; в) координацію функцій рук, розвиток аплікатурних прийомів та навичок фразування у процесі виконання творів з різною фактурою викладу музичного матеріалу; г) виховання естетичного смаку щодо вибору засобів художньої виразності у творах з мінімальною кількістю голосів та спрощеним викладом музичного матеріалу.

Ефективним засобом творчого розвитку студента-вокаліста у фортепіанному класі є підбір на слух акомпанементу до українських народних пісень та нескладних вокальних творів (наприклад, дитячих пісень). Для цього можна користуватися збірками, у яких пісенний матеріал викладено без фортепіанного супроводу, де над нотним текстом вокальної партії позначені функції для гармонізації мелодії. Цей метод слід застосовувати після того, як студент опанував навички гри пісенного матеріалу по нотах. Такий вид навчальної роботи спрямований не тільки на закріплення піаністичних навичок, але й на розвиток у студента-вокаліста музичного слуху (мелодичного, гармонічного, архітектонічного), музичної пам'яті, навичок гармонізації мелодії, творчої уяви та інтуїції.

Традиційний навчальний фортепіанний репертуар для засвоєння студентами-вокалістами ми поділяємо на окремі розділи. Якщо на I курсі студенти опановують піаністичні навички на нескладних гамах, вправах, етюдах і фортепіанних п'єсах, то на II курсі техніка виконання таких завдань ускладнюється, а до репертуару додаються нескладні поліфонічні твори та твори великої форми, вивчення яких спрямоване на розвиток музично-аналітичних умінь та поліфонічного слуху студента, навичок кантиленного інтонування та

оперування музично-виражальними засобами [7; 8]. Орієнтовним матеріалом для формування у майбутніх вокалістів основ піаністичної техніки на початковому етапі навчання слугують [7, с. 16–17]:

1. *Вправи та етюди*: І. Беркович, «Маленькі етюди» (№№ 1–30); Ш. Ганон, «Піаніст віртуоз»: 60 вправ для фортепіано; М. Клементі, «Етюди для фортепіано»; А. Лемуан, «Вибрані етюди» (ор. 37); М. Любарський, «Етюди для фортепіано на різні види техніки»; К. Черні, «Вибрані фортепіанні етюди» (під ред. Г. Гермера. Ч. 1: № 1–6); А. Шітте, тв. 108, «25 маленьких етюдів» (№№ 1–15), тв. 160, «25 легких етюдів» (№№ 1–20); А. Шітте, «Вибрані етюди зарубіжних композиторів для фортепіано», Вип. 1 (№№ 2–29), «Етюди для фортепіано», Вип. 1 (за вибором); А. Шмідт, «Етюди для фортепіано».

2. *Фортепіанні п'єси*: Б. Барток, «Дітям», Зошит 1 (найбільш легкі п'єси), «Мікрокосмос», Зошит 1 (за вибором); Й. С. Бах, «Волинка»; І. Беркович, «25 маленьких п'єс» (за вибором); Л. Бетховен, «Бабак»; Ж. Колодуб, «Бугі-вугі», «Старовинна капличка»; В. Моцарт, «П'єса», «Вальс»; Г. Роулі, «У країні гномів»; М. Чюрльоніс, «Прелюдія»; Р. Шуман, «Марш», «Хоробрий вершник» тощо.

3. *Поліфонічні твори*: Й. С. Бах, «Нотний зошит Анни Магдалени» (№ 1 «Менует»); І. Беркович, «25 легких п'єс для фортепіано» («Канон»); Г. Гендель, «Арія» ре мінор, «Менует» мі мінор, «Чакона»; І. Гуммель, «П'єси» (фа мажор, до мажор, ре мінор); І. Крігер, «Менует» ля мінор; Л. Моцарт, «Менует», «Буре»; Т. Салютринська, «Протяжна»; Д. Скарлатті, «Арія»; Г. Телеман, «П'єса» тощо.

4. *Твори великої форми*: Л. Бетховен, «Сонатина» соль мажор; І. Беркович, «Сонатина» соль мажор (I та II частини); В. Моцарт, «Алегро» сі-бемоль мажор, «Легка сонатина» до мажор; Л. Моцарт, «Сонатина» до мажор; Е. Мелартін, «Сонатина» соль мінор; Д. Чимароза, «Соната» ре мінор; Д. Штейбельт, «Сонатина» до мажор; Л. Шукайло, «Варіації» тощо.

У роботі зі студентами ми також використовуємо *збірки українських композиторів*: В. Барвінський, «Сонатини», «Твори для фортепіано» (упорядник С. Павлишин); «Граємо джаз. Твори українських композиторів для фортепіано»; Н. Гриднева, «Хочу грати на роялі»; В. Косенко, «24 дитячі п'єси для фортепіано» (редакція М. Степаненка); Л. Левченко, «Музичне джерельце»; В. Полянський, «Американські блюзи» (хрестоматія); «П'єси та ансамблі для фортепіано» (упорядник Ю. Доля); «Сонатини для фортепіано. Для середніх класів ДМШ» (упорядкування Ю. Долі); «Українська фортепіанна музика. Педагогічний репертуар для дітей та юнацтва» (упорядники О. Завадська, О. Казачук); Б. Фільц, «Закарпатські новелети для фортепіано»; Ю. Щуровський, «Вибрані твори для фортепіано», «Калейдоскоп. Дитячі п'єси для фортепіано»; «Юним піаністам» (ред. В. Шульгіна, М. Маркевич); «Школа гри на фортепіано» (авторські твори О. Яковчука) та інші видання.

Успішність засвоєння цього репертуару залежить від прагнення студента до творчого самовдосконалення та здатності викладача застосовувати ефективні методи навчання вокалістів у фортепіанному класі університету.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Дослідження специфіки викладання навчального курсу «Фортепіано» для студентів спеціальності «Сольний спів» дає підстави для висновків: 1) фортепіано є універсальним музичним інструментом, який застосовується у всіх видах фахової підготовки академічних та естрадних співаків; 2) фортепіанна підготовка студента-вокаліста в університеті має свою специфіку, яка, окрім засвоєння традиційного навчального матеріалу (гам, вправ, етюдів, фортепіанних творів), передбачає опанування навичок гри вокальних вправ та вміння підбирати на слух акомпанемент до них, виконання акомпанементу до вокалізів та нескладних вокальних творів; 3) володіння фортепіано є показником професійної мобільності та фахової компетентності сучасного вокаліста-виконавця та викладача сольного співу.

Проведене дослідження не вичерпує усіх аспектів порушеної проблеми. Предметом нашого подальшого наукового пошуку є теоретичне обґрунтування принципів та методів творчого розвитку студентів-вокалістів у фортепіанному класі.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Богатирьова Ю. Фортепіано для початківців. Модуль 3 : навчальний посібник з відео, аудіо та тестами для самоконтролю. (2024). URL: <http://www.yuliariano.com.ua/uk/> (дата звернення: 04.02.2025).
2. Воробкевич Т. П. Методика викладання гри на фортепіано. Львів : Логос, 2001. 223 с.
3. Гаркуша Л., Економова О. Професійний розвиток студентів університету у класі спеціального інструмента (фортепіано). *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Вип. 66. Т. 1. С. 220–225.
4. Кривецька Т. А. Фортепіано : методичні рекомендації з вибіркової навчальної дисципліни підготовки освітнього ступеня «Бакалавр» галузі знань 02 «Культура і мистецтво» спеціальності 025 «Музичне мистецтво» освітньої програми «Музичне мистецтво» денної та заочної форм навчання для студентів спеціалізацій «Хорове диригування» та «Естрадний спів». Луцьк : Вежа-Друк, 2018. 16 с.
5. Освітньо-професійна програма 025.00.02 «Сольний спів» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Галузь знань 02 «Культура і мистецтво», спеціальність 025 «Музичне мистецтво», кваліфікація «Бакалавр музичного мистецтва». Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2021. 17 с.
6. Пляченко Т. М. Наукові засади викладання основного музичного інструмента в умовах університетської освіти. *Ars musicae: музично-освітологічний дискурс*. 2014. № 1. С. 9–13.
7. Робоча програма навчальної дисципліни «Фортепіано» для студентів I курсу спеціальності 025 «Музичне мистецтво», першого (бакалаврського) освітнього рівня, освітньо-професійної програми 025.00.02 «Сольний спів» / розроб. Ляшенко О. Д. ; *Київський столичний університет імені Бориса Грінченка*. Київ, 2024. 21 с.
8. Робоча програма навчальної дисципліни «Фортепіано» для студентів II курсу спеціальності 025

«Музичне мистецтво», першого (бакалаврського) освітнього рівня, освітньо-професійної програми 025.00.02 «Сольний спів» / розроб. Ляшенко О. Д., Бутенко Т. М.; Київський столичний університет імені Бориса Грінченка. Київ, 2024. 20 с.

9. Шрамко О. І. Основний музичний інструмент: алгоритми методики : навч.-метод. посібник. Кривий Ріг : Видавничий дім, 2008. 219 с.

10. Burwell, C. B. On musicians and singers. An investigation of different approaches taken by vocal and instrumental teachers in higher education [J]. *Music Education Research*. November 2016, N 3, Vol. 8. pp. 331–347.

11. Chen Xinyu. Research on the Role of Piano Accompaniment in Vocal Music Singing. *International Conference on Arts, Management, Education and Innovation (ICAMEI 2019)*. Published by CSP. 2019 pp. 1169–1172.

12. Piano for Singers (10.01.2023) / Lisa Witt. *Pianote*. URL: <https://www.pianote.com/blog/piano-for-singers/> (дата звернення: 04.02.2025).

13. Piano Skills for Singers: Empowering Vocalists at the Keyboard: Article / Piano & Voice with Brenda. URL: <https://pianoandvoicewithbrenda.com/piano-skills-for-singers-article/> (дата звернення: 03.02.2025).

14. Stokes, B. E. What Piano Skills do Singers Need? (2021). URL: <https://pianoandvoicewithbrenda.com/wp-content/uploads/2021/08/What-Piano-Skills-Do-Singers-Need-Piano-and-Voice-with-Brenda.pdf> (дата звернення: 01.02.2025).

15. Vilar, J.M.P., Grau, L.V. Vocal Piano Accompaniment: A Constant Research Towards Emancipation. *English Language, Literature & Culture*, 2020. 5 (1). pp. 13–24. DOI: 10.11648/j.ellc.20200501.12.

REFERENCES

1. Bohatyriova, Yu. (2024). Fortepiano dla pochatkivtsiv. Modul 3. [Piano for beginners. Module 3]: navchalnyi posibnyk z video, audio ta testamy dlia samokontroliu. URL: <http://www.yuliapiano.com.ua/uk/> [in Ukrainian]

2. Vorobkevych, T. P. (2001). *Metodyka vykladannia hry na fortepiano* [Methods of teaching piano playing]. Lviv : Lohos. 223 s. [in Ukrainian]

3. Harkusha, L., Ekonomova, O. (2023). Професійний розвиток студентів університету у класі спеціального інструмента (фортепіано) [Professional development of university students in the class of a special instrument (piano)] Aktualni pytannia humanitarnykh nauk. 2023. Vyp. 66. T. 1. S. 22–225 [in Ukrainian]

4. Kryvytska, T. A. (2018). Fortepiano [Piano]: metodychni rekomendatsii z vybirkoivoi navchalnoi dystsypliny pidhotovky osvithnoho stupenia «Bakalavr» haluzi znan 02 «Kultura i mystetstvo» spetsialnosti 025 «Muzychne mystetstvo» osvithnoi prohramy «Muzychne mystetstvo» dennoi ta zaochnoi form navchannia dlia studentiv spetsializatsii «Khorove dyryhuvannia» ta «Estradniy spiv». Lutsk : Vezha-Druk, 16 s. [in Ukrainian]

5. Osvitnio-profesiina prohrama 025.00.02 «Solnyi spiv» (2021). [Educational and professional program 025.00.02 «Solo Singing»] pershoho (bakalavrskoho) rivnia vyshchoi osvity. Haluz znan 02 «Kultura i mystetstvo», spetsialnist 025 «Muzychne mystetstvo», kvalifikatsiia «Bakalavr muzychnoho mystetstva» / Kyivskiy un-t im. B. Grinchenka. Kyiv. 17 s. [in Ukrainian]

6. Pliachenko, T. M. (2014). Naukovi zasady vykladannia osnovnoho muzychnoho instrumenta v umovakh universytetskoi osvity [Scientific principles of teaching the main musical instrument in the conditions of university education]. *Ars musicae: muzychno-osvitlohichnyi dyskurs*. № 1. S. 9–13 [in Ukrainian]

7. Robocha prohrama navchalnoi dystsypliny «Fortepiano» [Work program of the discipline “Piano”] dlia studentiv I kursu spetsialnosti 025 «Muzychne mystetstvo», pershoho (bakalavrskoho) osvithnoho rivnia, osvithno-profesiinoi prohramy 025.00.02 «Solnyi spiv» (2024) / rozrob. Liashenko O. D.; Kyivskiy stolychnyi universytet imeni Borysa Hrinchenka. Kyiv. 21 s. [in Ukrainian]

8. Robocha prohrama navchalnoi dystsypliny «Fortepiano» [Work program of the discipline “Piano”] dlia studentiv II kursu spetsialnosti 025 «Muzychne mystetstvo», pershoho (bakalavrskoho) osvithnoho rivnia, osvithno-profesiinoi prohramy 025.00.02 «Solnyi spiv» (2024) / rozrob. Liashenko O. D., Butenko T.M.; Kyivskiy stolychnyi universytet imeni Borysa Hrinchenka. Kyiv. 20 s. [in Ukrainian]

9. Shramko, O. I. (2008). Osnovnyi muzychnyi instrument: alhorytmy metodyky [Basic musical instrument: algorithms of methodology] : navch.-metod. posibnyk. Kryvyi Rih : Vydavnychiy dim. 219 s. [in Ukrainian]

10. Burwell, C. B. (2016). On musicians and singers. An investigation of different approaches taken by vocal and instrumental teachers in higher education [J]. *Music Education Research*. November 2016, N 3, Vol. 8. pp. 331–347 [in English]

11. Chen Xinyu. (2019). Research on the Role of Piano Accompaniment in Vocal Music Singing. *International Conference on Arts, Management, Education and Innovation (ICAMEI 2019)*. Published by CSP. pp. 1169–1172 [in English]

12. Piano for Singers (10.01.2023) / Lisa Witt. *Pianote*. URL: <https://www.pianote.com/blog/piano-for-singers/> [in English]

13. Piano Skills for Singers: Empowering Vocalists at the Keyboard: Article / Piano & Voice with Brenda. URL: <https://pianoandvoicewithbrenda.com/piano-skills-for-singers-article/> [in English]

14. Stokes, B. E. What Piano Skills do Singers Need? (2021). URL: <https://pianoandvoicewithbrenda.com/wp-content/uploads/2021/08/What-Piano-Skills-Do-Singers-Need-Piano-and-Voice-with-Brenda.pdf> [in English]

15. Vilar, J.M.P., Grau, L.V. (2020). Vocal Piano Accompaniment: A Constant Research Towards Emancipation. *English Language, Literature & Culture*, 5 (1). pp. 13–24. DOI: 10.11648/j.ellc.20200501.12 [in English]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

ЛЯШЕНКО Ольга Дмитрівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри інструментально-виконавської майстерності Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

Наукові інтереси: фахова підготовка студентів університету у фортепіанному класі.

БУТЕНКО Тетяна Максимівна – старший викладач кафедри інструментально-виконавської майстерності Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

Наукові інтереси: фахова підготовка студентів університету у фортепіанному класі.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

LIASHENKO Olga Dmytrivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Instrumental Performance Mastery Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University.

Scientific interests: professional training of university students in the piano class.

BUTENKO Tetiana Maksymivna – Senior Lecturer at the Department of Instrumental-Performance Mastery Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University.

Scientific interests: professional training of university students in the piano class.

Стаття надійшла до редакції 09.02.2025 р.